

Kevés az értelmiségi

A művészet az n+1-edik probléma

Ha az ember a kultúra vagy a művészet címszóhoz lapoz a fejében, akkor általában azt találja, hogy se az államnak, se a honpolgárnak nincs rá pénze, így aztán a kutya se érdekli. De akkor fölmerül a kérdés, hogy hol van a kutya elásva; miért ez a tömegesített érzéketlenség a művészet iránt, illetve, ennek milyen következményei várhatók. Már csak ezért is fontos a választ keresni, mert a művészet épp annyira része, tartozéka a teljes emberi életnek, mint a napi étkezés, még ha a fogyasztás szót más-más értelemben is kell használnunk. Így aztán arra gondolhatunk, hogy igenis komoly következményei lehetnek a művészet kiebrudalásának, elsoványításának. Ezekkel a problémákkal kerestem meg Balog Ivánt, a JATE szociológia tanszékén.

— Az okok kereséséhez egy kicsit menjünk vissza időben. A tradicionális társadalmakban a művész konkrét közösségnek nyújt „szolgáltatásokat”. Közön-ségét szinte személyesen ismeri. Később — a reneszánsz, a barokk idejében — a művészetek befogadása azoknak a privilégiuma, akik úgy mond vajtfülűek, és mindehhez van szabadidejük. Ezzel párhuzamosan, vagy inkább ennek következtében megjelenik a magaskultúra / mecenatúra, mely mind jobban segíti a művészetek kialakítását. A korai kapitalizmusban a művész már anonim közönséggel áll szemben, melynek következtében a műalkotás áruvá válik. A kései kapitalizmusban megindul a refeudalizálódás, középkori igénytel tér vissza, hogy az alkotó kommunikálhasson a közönségével. Nálunk a művészek az elmúlt néhány évtizedben elveszítették szabadságukat, azonban helyüket az állam kitartotta őket, s ez utóbbit mintha ma is visszaszártnak. Bár a művész szabadsága, autonómiája nélkül nemigen képzelhető el a politikát, ideológiát nem kiszolgáló művészet. A fiskális állam e szférát csak „fosztogatásra” használja, így nálunk csak a kommersz mélykultúra virágzik. Az adórendszer viszásságai, hiányosságai miatt még nem alakulhatott ki a magaskultúra mecenatúrája, ugyanakkor a nyugati országokban ezt a támogatást leírhatják az adóból.

— Hogyan áll a magyarországi mecenatúra?

— Nincs olyan vásárlóelő-nálunk, amely önállótól eltarthatna művészeket, de ilyen réteg Nyugaton sincs. Ott is kellene a milliommok. Aki művészre adja a fejét — bár lehet, hogy én könnyen beszélek így a tacesvonalról — annak a megélhetési esélyei egyenlők a nullával. Önámítás, hogy annak idején megélhettek nálunk versírásból. Kiadták a köteteket, de senki sem vette meg. Mivel a könyvkiadás nem piaci alapon működött, ezért maradhatott vissza egy elhomályosító remittenda, az apanaszt a szerző akkor is megkapta. Így aztán az értékek mérhetetlenné váltak. Persze, nem a fogyasztói társadalom röpteti a művészt a parnasszusra. Tehát a művész és a műalkotás ebből a szempontból két külön téma.

— Mi lesz annak a következménye, hogy az úgynevezett magasművészetre csak egy szűk kör tart igényt?

— Ez mindenütt szűk körben él. Ez egy csapdahelyzet. A művészetet elsősorban az értelmiség fogyasztja. Egy olyan társadalomban, ahol az értelmiség az elit, ott ebbe az elit helyzetbe, zárványként az értelmiség belezárul. Nincs, akivel kommunikáljon. Márpedig a művészethez nyitott közeg kell. Tehát, ha egy országban nincs elég értelmiségi, ott nincs elég tere a különböző művészeti ágak kibontakozásának. Magyarországon egy torz logika béklyójában vergődik az értelmiség. A plebsnek az alacsony ízlése — sok lúd dísznót győz alapon — izlésterrort gyakorol a kiváló kevesek fölött. Amíg az értelmiség ilyen kis létszámú lesz — ráadásul igekezik kevesen maradni — addig ebből a helyzetből soha ki nem lábalnak. Ahhoz,

hogy az értelmiség ne érezze magát sivatagi magányban, bizonyos tudásprivilegiumait meg kell osztania más társadalmi rétegekkel, azokkal, akiket lenéz. Tehát a kultúrzennyel szembeni ilyen siránkozás értelmetlen és kilátástalan.

— Nagyon sok embert anyagi helyzete teszi képtelenné arra, hogy foglalkozzon a művészetekkel. Ennek hosszú távon milyen következményei lehetnek?

— Szerintem, ha lenne pénzük az embereknek, akkor se a művészet fogyasztására költenék. Nagyobb probléma a szabadidő hiánya. A rosszul gombolt kabátot először ki kell gombolni, és csak utána lehet rendesen begombolkozni. Tehát, először rombolni kell, ami persze időt vesz igénybe. Vagy mondjuk, ha az ember zsákutcába jutott, akkor először visszafelé is meg kell tennie az utat, és csak utána választhatja a helyes utat. Ez a probléma hasonló ahhoz, hogy a magyar társadalom megkésített-e, vagy zsákutca. A kettő együtt: azért megkésített mert zsákutca. Ebben az a legszörnyűbb, hogy az ez idő alatt létrejött értékek értelmetlenek; a dísznő elé szórt igazgyöngyök. Az biztos, hogy eltelik még jó néhány év, amíg a magyar értelmiségi létszáma növekszik. De addig e néhány értelmiséginek nem fognak többet fizetni, hogy könyveket fogyaszthassa a művészetet. A mostani struktúrában minden csak pénzkidobás és értékcsepegtetés, és nem értéktérítés. Ha Magyarországon kialakulhat egy valódi kulturális tőke, amely tudni fog, és nem csupán egy úgynevezett kincsképző mechanizmus lesz, és ha szükségét érzik az emberek a művészetek üzeneteinek „fogyasztását”, akkor majd nem azon kell gondolkodni, hogy mi lesz a következménye, ha ez így megy tovább. De ha ez mégis így megy tovább, hogy a művészetek körül elfogy a levegő, az már csak egy n+1-edik probléma lesz a társadalmunknak, ami e struktúra túléléséből fakad. Ilyen körülmények között persze képtelen elfogadni azt a vélekedést, hogy a művészettel való foglalkozás luxus, csak tejszín a kávé.

A hiánygazdaságban nem csinálhat az ember mást, mint hogy szalad a pénze után. Ha sikerül ebből a bűvös körből kilépni, akkor legalább a művész kezében is lesz kártya, és legalább az a sajátja. És megkeresheti önálló világát, amely válaszol neki, és még meg is élhet belőle.

Podmaniczky Szilárd

Megalakult a Szegedi Felsőoktatási Tanács

Munkatársunk érdeklődésére Csákány Béla, a JATE rektora — aki a nyilatkozaton első aláíróként szerepel — elmondta, hogy a most megalakult tanács az első lépés azon az úton, amelyet az egységes szegedi „universitas” felé építenek.

A tanácsban képviselteti magát mind a hat szegedi felsőoktatási intézmény, a hittudománytól az élelmiszeriparig. Céljuk egységes felsőoktatási szándékok kimunkálása, valamint közös fellépés az elhagyott szék-házak hasznosítása érdekében. A tanács három bizottságot is létrehozott, egyet a fejlesztési tervek összehangolására, egyet azért, hogy négy intézmény közös vállalkozásaként végre megvalósuljon Szegeden a pszichológusképzés. A harmadik bizottság feladata, hogy megteremtse a feltételeit az intézmények közötti „áthallgatásnak”. Ez azt jelentené, hogy bármely iskola hallgatója speciálkollégiumként felvehet olyan tárgyat, amelyet egy másik intézményben oktatnak.

Például a JATE kémia szakos hallgatóit elfogadhatják gyakorlatként az élelmiszer-kémiát, vagy evv történelem szakos hallgató

Nyilatkozat

A Szegeden működő felsőoktatási intézmények vezetői szükségesnek látják tevékenységüknek az eddigénél hatékonyabb és szervezettebb összehangolását. Indokolja ezt mindenekelőtt az egységstelen működési széttagoltság, melynek hátrányai számos területen kiütözköznek.

A sikerebb együttműködés érdekében a József Attila Tudományegyetem rektora, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola főigazgatója, a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Élelmiszeripari Főiskolájának főigazgatója, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola szegedi tagozatának főigazgatója, a Szegedi Hittudományi Főiskola rektora, valamint a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem rektora Szegedi Felsőoktatási Tanács létrehozását határozta el. E testület legfontosabb céljának a különböző oktatási (köztiük továbbképzési, felvételi stb.) feladatok, valamint a szervezési, fejlesztési és művelődési teendők jobb összehangolását, az ezekkel kapcsolatos kérdésekben egységes felsőoktatási állásfoglalás kialakítását, hosszabb távon pedig a fejlett európai felsőoktatási intézményhálózathoz való felzárkózás előmozdítását tekintik.

Szeged, 1990. február 26.

Dr. Csákány Béla
rektor

Dr. Békési Imre
főigazgató

Dr. Balogh Sándor
főigazgató

Weninger Richárd
főigazgató

Dr. Turay Alfréd
rektor

Dr. Szilárd János
rektor

a Hittudományi Főiskolán csön adja az Irinyi kollégium egyik nagy tantermét, mináriumra. „S ha erre a hogy kényelmesen és békés szemináriumra sokan jelent- sen elférjenek” — közölte keznek, a JATE majd köl- velünk a rektor.

Erdei ösvényeken

A városi ember vágyik a természetbe. A napi lőtás-futásban egyiknek-másiknak talán észébe jut, miért is nem ment erdésznek. Naphosszat szívhatná a gyantaillatú, friss levegőt, hallgathatná a madársiripelést. A baji út 38-as kilométerkövéneél ligetes, szép tájból villan elő a természet erdészlak. Bekopogok, hátha egy nyugodt, kiegyensúlyozott emberrel sikerül így beszélgetnem. Szerencsém van, pár perc múlva épp indult volna a területre. A fák között: az erdész nehezen találtam volna meg. Mint a tanyán, erdőben elszigetelten élők, Makra József is láthatóan örül a jövevénynek. Nem húzódozik, egyből sorolja élete állomásait, hivatásának szépségeit és gyötrelmeit.

— Ez itt már öttömösi föld, de az ásványi erdészethez tartozik az énrám bízott 750 hektár. Három évvel ezelőtt még nálunk is a szakosítás volt divatban. Volt, aki csak az erdőműveléssel foglalkozott, s a fakitermelés, fahasználat másik ember reszortja volt. Most ismét visszatérünk a hagyományos, minden munkát felölelő kerületi beosztáshoz.

— Így egyszemélyben lehet büszke a „művére”.

— Nem olyan egyszerű ez, mint ahogy a kívülálló látja. Ránézésre tényleg szép és üde itt minden. Mi látjuk az apró jeleket, hogy szenved a növény, szinte már csak a fenyő, amely túrni tudja a mostoha viszonyokat. Korábban lecsapoltuk, csatornával elvezettük a rétek,

nádasok feleslegesnek tűnő vizét, aztán jöttek a borzasztó csapadékszegény évek. A talajvíz a kritikus szint alá csökkent. Már akárcsak sem lehet ide biztonságosan telepíteni. Most ültettünk öt hektárnyi nemes nyárat, azt is mély ültetéssel, egy méter nyolcvan centis gödrökbe. Másként semmi esélyünk nem lett volna, hogy megérem.

— A fenyő a végtelenségig kitart?

— Túl szép lenne. Foltokban, látom, száradnak ki. Egy, a gyökeret támadó gombabetegség gyengíti az ellenálló-képességet. Ezeket kivágjuk, hogy a betegség terjedését megállítsuk. Ritkításnál a földben maradó tuskókat vegyszerrel kezeljük.

— A légszennyezés hatása még nem ért el ideig?

— Mérések híján pontosan nem tudjuk, de a kén-sárgás eső elérhet hozzánk, a levélen, az autóm tetején már láttam ennek nyomait.

— Hány ember dolgozik a keze alatt?

— Jelenleg öt. Embertelen nehéz a munkájuk, s a fizetéssel sem lehet dicsekedni. A gépesítés lehetne jobb is, de az erdésznek nincs rá pénze. En is évről évre leterheltebb vagyok, az adminisztráció meg nőttön.

— A pénzt a fakitermelés hozza. Van most vágásra érett terület?

— Pár éve lefogyott. Fialatos korú az én körzetem. A legöregebb fenyők csak 35 évesek. Nem tudom, ki tudjuk-e várni a klasszikus

50-60 évet. Nagy a kereslet a papíralapanyagokra, és az építőanyagokból is elmegy már a vékonyabb fa is.

— Eddig csak a bajokról esett szó, ön mégis itt van. Meddig?

— Nem mondom azt, hogy nyugdíjig. Egyelőre nem készülok elmenni. Ásotthalmon 1966 óta dolgozom, ebben a házban húsz éve élünk. Egyre jobban zavar az elszigeteltség. Az egyik falu tíz, a másik öt kilométerre van ide, s a szomszédok is fogy-nak. Már csak két „öslakos” család él a közelünkben, a többi ház átvedlett hobbitanyává. Aki Szegeden él, ide kívánczik, aki régen itt van, azzal fordított a helyzet.

— Nem talált valamelyik településhez közelebb állást?

— A feketeföldön igen. A homoki erdőt nem tudtam vele fölcserélni. Elszoktam a gumicsizmától. A nyugodt környezet és szokás hatalma eddig még itt tartott.

— Mióta van mehetnékje?

— Amíg a gyerekek itt voltak velünk, óvodába, általános iskolába jártak, fel sem merült. Most a két nagylány a városban tanul, ők a szegedi lakásunkban élnek. A feleségemmel kettesben egyre inkább élünk a magányt, a mindennapok egyformaságát.

— Ó mit dolgozik?

— A közelben egy négy-órás gondnoki állást vállalt. Egyébként itt, a kertben, dísznövényt termesztünk, ebből van egy kis pluszjövedelem.

— Miért ezt a pályát választotta?

— Szüleimmel Tápé, és Maroslele között éltünk, a tanyán, szemben az erdész-házzal. Gyerekként tetszett ez az életforma. Most se szeretnék felhagyni az erdész-kedéssel. Tudomásul kell venni, az élet még itt sem idill. A változtatás igénye meg minden ember sajátja.

T. Sz. I.

A pusztamérgesi Rizling Mgt és a Csongrád Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat baromfiintegrációja bővíti partnerei körét.

Előnyös feltételekkel adunk lehetőséget brojlercsirke, pecsenye- és húsliba nevelésére.

Érdeklődni: a 62/11-815-05 telefonon vagy Szeged, Tolbuhin sgt. 79. szám alatt lehet.

Fórumok, az M5-ösről

Mikorra ér az M5-ös autópálya Csongrád megye határába? A tervek szerint hol szeli át a megyét? Kit érint majd a várható kisa-játítás, s milyen mértékű lesz a kártérítés?

Ezekre, s az ezekkel összefüggő kérdésekre kaphatnak választ az érdekeltek a következő lakossági fórumokon:

Röszke: március 12-e, 15 óra 30; Domaszék: március 12-e, 18 óra; Szeged: március 13-án, 16 órakor, a kiskundorozsmai Petőfi Sándor Művelődési Házban (Negyvennyolcas utca 12.); Balástya: március 21-én,

16 órakor; Kistelek: március 22-én, 16 óra; Csengele: március 23-án, 16 óra; Szatymaz: március 27-én, 17 órakor — a helyi művelődési házakban.

A lakossági fórumokon a tervezők, a beruházók és a helyi tanácsok képviselői az érdeklődők megjegyzéseit, észrevételeit is figyelembe kívánják venni, hiszen az építendő autópálya számtalan telket érint majd.

Ha valóban sor kerül a világkiállításra, a Szegedet nyugatról — Kiskundorozsma irányából, a vágóhíd és az országhatár felé — elke-

rülő szakaszt 1995-ig, míg az autópálya Csongrád megyei szakaszát az ezredfordulóra szeretnék megépíteni.

Mivel megkezdődött a tszföldek privatizálása, célszerű lenne elkerülni a szoban forgó területeken az esetleges magántőkés beruházásokat, a későbbi kisajátítási eljárások egyszerűsítése végett. A tervek ismeretében ugyanis az igénylők döntései is módosulhatnak. A lakossági fórumokra ezért a szervezők minden érdeklődőt várnak.

V. I.